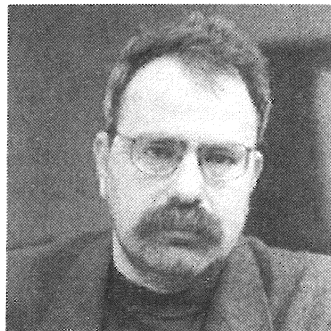

МИХАЙЛО ПАНТИЧ (1957) е сръбски белетрист и литературен критик. Разказите му са построени в съответствие с методите на неореализма и постмодернизма, в съчетание с елементите на новата урбанистична среда. Автор е на сборниците с разкази Хроника на стаята (Хроника себе, 1984), Уондър в Берлин (Вондер у Берлину, 1987), Поети, писатели и други от менажерията (Pesnici, pisci & ostala menažerija, 1992), Новобелградски разкази (Новобеоградске приче, 1994), Седмият ден от кошавата (Седми дан кошаве, 1999), Не мога да си спомня едно изречение (Не могу да се сетим једне реченице, 2000) и Ако това е любов (Ако је то љубав, 2003). Разказите му са включени в антологични сборници на различни европейски езици.

В областта на литературната наука Михайло Пантич е автор на редица престижни изследвания, обединени в 4 тома със заглавие Александрийски синдром (Александријски синдром, 1987, 1994, 1999, 2003), на монография върху Данило Киш (Киш, 1998) и др.

ЖЕНАТА С МЪЖКИТЕ ОБУВКИ

Светна червено.

Спряхме. За твърде дълго.

– Направо умирам на светофарите – каза тя. Не обичаше да чака. Никога и нищо, всичко трябваше да се случва на мига, дори и светлините на светофара. Погледнах я. Не приличаше на човек, който ще умира. Не, дори нямаше вид на някого, който ще остарее. Ако се съди по лицето ѝ, можеше да се каже, че е само малко уморена, но – боже мой – това се случва на всеки. Принадлежеше към онзи тип хора, които винаги изглеждат по един и същи начин. Светът край тях се променя, винаги към по-лошо, те – не. Преди двадесет години, съвсем същата като сега, сякаш са минали

двадесет минути, а не толкова ужаси – Андропов, Горбачов, Елцин, Рейгън, Буш, Клинтън, Олбрайт, Тито, Туджман, Милошевич, ми каза да си вървя. Само Фидел Кастро е вечен. Върви си, каза, повече не мога да понасям никакъв мъж. Гади ми се от мисълта да спя в едно легло с някого. В една и съща стая. В една и съща държава. Това не е свързано с тебе, ти си златен, но изобщо сте ми отвратителни, бихте направили всичко, за да командвате. За каквото и да говорим: баскетбол, секс, любов, политика или изкуство, за вас всичко това е едно и също, всичко, каквото правите, го правите, за да победите.

Знаете я тази история.

Сякаш в любовта има победител.

Беше отдавна, ама много отдавна, сега мога само да се заблуждавам, да си измислям и да свеждам двадесет години до двадесет минути. Какви ти двадесет минути, бих желал да е така, ама че ги говоря, минали са двадесет години, наистина, видях смъртта на много императори. Не ме интересуваха, през всичките двадесет години мислех само за нея. И през всичките тези години в мислите си живеех с нея един възможен, пропуснат живот. За да обичате някого, не е задължително този някой да бъде до вас. А започна и свърши много бързо ... бях болен, тогава, от прекомерна любов. И от ревност, тя идва в часа, когато откриете дисхармония между любовта към самия себе си, а тя е безгранична, и любовта, която ви дават другите, а тя е винаги недостатъчна. Научих това с нея, а за да научите действително това с някого, всеки трябва да тръгне по своя път. Доколкото си спомням – а си спомням прекрасно, спомням си всяка секунда, споменът е трайно присъствие, – с мене тя се лекуваше от някаква друга, нещастна любов, въпросният следвал право също като нея и бил също от Нови Белград, познавали се от забавачката, не успяла да преглътне някаква негова обида, до такъв извод успях да стигна, никога не ми каза как и защо се е случило всичко.

Бях три години по-малък от нея. Три години на тази възраст – това е континент от време. Като казах континент: тя е пропътувала половината свят, завършила е гимназия в Африка, нейният баща, словенски партизанин, беше югославски консул някъде надолу из страните, чиито имена научих, събирайки картинки от поредицата на Крашов *Държави и градове в света*, а аз, аз в училище учех руски, *я к вам пишу*, сибирските стоманодобивни комбинати изпълниха петгодишния си план три месеца предсрочно, руските кучета отидоха в космоса преди капиталистическите космонавти, киевският „Спартак“ победи на финала за купата на СССР отбора на „Млад комсомолец“ от Алма Ата с 3:2. Държеше на този образ, често го споменаваше, обичаше го по обратен начин, чрез омраза. Никога не изрече за него дори една-единствена добра дума, засегнал я беше някъде в нейната най-дълбока същност, но знаете го онова, когато някой ви каже *какво ли би си помислил или рекъл сега този и този*, ето това тя постоянно повтаряше: онзи скот сега сигурно би се засмял, онзи скот сега би казал: чувствам се като прасе в Техеран...

Хм, страхотна дефиниция, прасе в Техеран.

А аз, аз бях прекалено чувствителен, тогава още не умеех да не го показвам и когато тя усетеше тази моя свръхчувствителност, изричаше *извинявай, нямах предвид това*. Просто бях ревнив, защото постоянно споменавах този Скот, наричаше го само и единствено така. Първо остави него, струва ми се, че веднъж го срещнах в автобуса, никога по-рано не го бях виждал, но знаех, че е той, знаех, не знам как, просто знаех, това се узнава веднага, а след това и на мене, след няколко месеца платонична любов, ми каза: *Добре, златен си, но си върви, по-добре да си вървиш*. Какво можех да направя? Отидох си, но не престанах да мисля за нея, императорите изобщо не ме вълнуваха, дори и те умират, макар че, докато са на власт, това никога не им идва наум. Освен Фидел, естествено. След това тя замина за Африка и се върна, и отново замина, и пак се върна – да погребее баща си, и отново замина, и така постоянно, обърках бройката на тези нейни заминавания и завръщания. Има само едно по-отвратително нещо от заминаванията за друга страна, в изгнание, и това е завръщането. Очевидно не знаеше какво да прави със себе си, навсякъде е едно и също – и в Африка, и на Похорска улица, някъде в Нови Белград, някъде, където и да е. Ставаш сутрин, наливаш в себе си горещо кафе, полудяваш в градския транспорт, в службата наливаш в себе си горещо кафе, после уж работиш нещо, може още едно кафе, тръгваш от работа, полудяваш в градския транспорт, чакаш на светофарите, хапваш нещо студено, спиш след обяд, събуждаш се, изливаш в себе си горещо кафе, наприказваш се по телефона със същите нещастници и нещастнички, какъвто си и ти самият, прескачаш вечерята, уж заради здравето, а те мързи да готвиш за единствения син на майка си, зяпаш телевизия, докато не ти се приспи, книгата, която месеци наред подхващаш, я местиш редовно от рафт на рафт (кой чете книги днес, пък и защо ти да се различаваш), падаш в хронично неоправеното легло, хъркаш, будиш се през нощта, ровиш в хладилника да наваксаш пропуснатата вечеря, сутринта всичко отначало...

Каква е разликата, Африка или което и да било друго място.

Затова съм тук, не мърдам.

Да, това беше любов, ако изобщо знам какво е това, ако не е поне малко променено равнодушие. Мисля, че специално за мен това беше любов, за нея – откъде да знам и как може изобщо да се знае. Два пъти ми се стори, че знам. Първия път, когато като студент, слушайки някаква досадна лекция, седях в аудиторията на партера, а прозорците ѝ гледаха към вътрешния двор на Капитан Мишината сграда. Беше в началото на лятото и тя беше дошла да ме изчака: видях я на обедната лятна светлина как седи под голямата липа и знаех, че това е любов. Втория път, някак по същото време, реших да намина през тях, без да ѝ се обаждам предварително. Близко до апартамента ѝ в края на Нови Белград, в старите Павилиони, докато мислех за това, дали изобщо ще я сваря въщи, я видях от автобуса в рамката на прозореца как на спирката чака точно моя автобус, за да отиде с него до центъра. Слязох от задната врата, приближих я в гръб и я прегърнах.

Обърна се и се усмихна: *Тъкмо мислех за тебе – каза, – бях тръгнала да те потърся.*

И тогава знаех, че това е любов.

После всичко се промени, забравил съм, но двете картини са ми се запечатали трайно, както постоянно е отворена любовта ми за всички онези, които съм обичал. Независимо от това, как са завършвали историите...

Какво се е случило с нас междувременно, не е за този разказ.

Вчера ме потърси по телефона след не знам колко време.

– Умирам – промълви някак едва-едва, – трябва веднага да се видим. Искам да спя с теб.

Това ме шокира. Онемях. Слушалката се изплъзна от ръката ми. Тогава от другата страна на жицата чух нейния приглушен плач, нещо като хлипане.

Тук трябва да спра, прекалено е интензивно. Някой би казал, че разказвам лошо; онова, което е твърде интензивно, не е за разказване, *хм*, да, всъщност всичко е за разказване, само трябва да се открие как да се каже. Никога не съм възприемал това по такъв начин, така фаталистично. Добре, гърчех се в треска заради нея, честно казано, и до ден днешен не съм равнодушен, само съм претръпнал на болката; когато нещо дълго ви боли, някак си потъва в утробата или кой знае къде, свиквате, не бих искал да досаждам. Просто това беше недоразумение, което аз бях изтълкувал като любов. Или става дума за травма? Да, с любовта е така. Тъкмо се е появила, и ти вече си мислиш за онзи ужасен ден, когато ще свърши и ще те остави да се наслаждаваш на новополучената травма. Ами да, всъщност ти си искал травма, а не любов. За следващите двадесет години. О, да. Когато най-накрая разбрах, че това е недоразумение или травма, кой знае, последва обрат. Вероятно предизвикан от страха от смъртта, от страха, че повече никой никога няма да я обича. Ще умра, помислила си е и си е спомнила всичко, което е пропуснала, тогава е поискала да я обичат всички, които са я обичали и които ще я обичат винаги, а тя тях... кой знае... сякаш любовта може да се изкупи.

Аз бях този.

Мисля, че бях.

И така, спряхме на светофара. Преди това отидох да я взема, чакаше ме в парка срещу клиниката. Гледах я изпитателно – след толкова години най-накрая да видя в кого все пак се бях влюбил някога. Изглеждаше, изглеждаше като, като, като ... нищо, с което да я сравня, не ми идваше наум, ами да, нямам сравнение, във всеки случай беше свършена, в черен костюм, с подредени кичури, момиченце на своите петдесетина години, галювна и любвеобилна както винаги, и винаги на някакво недостижимо разстояние, без значение колко е близо физически. Винаги тази, за която се мечтае, но с която реална любов не е възможна. Тогава погледът ми се плъзна надолу, не можех да повярвам, на краката си имаше мъжки обувки, наистина мъжки, най-малко три номера по-големи, тънки фини глезени – винаги съм обръщал внимание на женските глезени – тънките фини глезе-

ни в копринени чорапи бяха напъхани в грамадни черни обувки с шарени връзки, не, това само ти се привижда, си казах, това не е истина. Най-накрая светна зелено, пресякохме, след това минахме още някакви улици, а аз не смеех да погледна към краката ѝ в обувки, правени за Гъливер. На „Славия“ взехме такси и отидохме у тях, имаше апартамент в най-старата част на Нови Белград, много хубав апартамент в много грозна сграда.

– Какво да правя – каза тя, – знам, че този район е грозен, но го обичам, всъщност тук съм израснала.

Не казвах нищо. Продължавах да стоя безмълвен след онова нейно изречение. Доколкото си спомням, бях успял да изговоря единствено, че веднага отивам да я взема. И когато най-накрая се намерихме, изведнъж открих, че в този свят съществувам само дотолкова, доколкото е минимално необходимо, за да дишам и за да ям, през всичкото останало време в мислите си съм бил някъде другаде. На Тамара, колежката, с която симулирам любов, се обадох, че следобед ще се занимавам с джогинг, и така след двадесет години получих възможност да угася най-голямото желание, което някога съм имал, и го направих, макар да знаех, че изпълнението на едно желание никога не премахва докрай самото желание. Спусна щорите и дръпна завесите, съблече се в полумрака и се приближи до мен. *Колко съм била глупава, колко съм била глупава* – повтаряше, хълцайки. Хвана ръката ми и я сложи на бедрото си, беше гладка и студена и на мене ми се зави свят, помислих си как всичко е закъсняло най-малко двадесет години. Събори ме на леглото, нежно, и легна върху мене, нещо тук не беше наред, но, възбуден, не го забелязвах, очите ми свикнаха с полумрака и през нейните рамена можех да видя как няколко африкански маски ни наблюдават от стените с празните си очни цепнатини, кикотейки се безмълвно. Направихме го, малко нескопосано, но горещо, така както го правят живите към настоящия момент два и половина милиарда души на средна възраст, и когато започна да се облича мълчаливо, чак тогава видях, че има само една гърда, със зърно, напомнящо шоколадов бонбон. Край леглото лежах нейните, *хм*, мъжки обувки.

Запали цигара.

– Трябваше да те видя – каза ми. – Избягах от болницата, от лъчетерапията, подкупих един тип от приемното отделение да ми даде дрехите. Не успя да ми намери обувките, дошла старшата сестра и в бързината грабна първите, които му попаднали под ръка. Обадох ти се, постоянно мислех за това, как тогава те обидих и колко искам да те видя.

Да, помислих си, винаги е обичала да бъде обичана, но сама не правеше нищо, за да отговори. *Почаквай* – казах внезапно и тя застина, както оправяше с пръсти ластика на бикините под полата. Ластикът шляпна. Трябва да призная, че ми действаше доста еротично и отново пожелах да видя кожата на гърба ѝ. *Ела* – измънках със свито гърло и тя послушно се отпусна в обятията ми, да, да, в този момент отново бяхме на двадесет години, всъщност тя на двадесет и три, а аз на двадесет. Намерих я, готова и топла, свиването на времето все пак е възможно, невинаги, но е въз-

можно, следващите двадесет минути се превърнаха във вечност; докато свършваше, повръщаше. *Това е от цитостатиците* – каза след това, – *скоро ще започне да ми капе косата.*

Отиде в банята, чух я как взема душ, най-накрая излезе, облече се с привични движения, съвсем нееротично, макар че обличането може да бъде по-възбуждащо от събличането; като че ли го прави пред мене всяка сутрин, след това обу своите смешни, твърде големи мъжки обувки, малките е стъпала направо се изгубиха в тези лодки, обувките са като лодки, *хм*, нелопшо сравнение, обувките ни носят по улиците като по реки и по площадите като по морета, оправи си косата и каза:

– Готова съм. Ще ме изпратиш ли? Връщам се в болницата.

– Разбира се, само ми кажи защо не obuеш някой свой чифт.

– Абсолютно все едно ми е, тези бездруго трябва да ги връщам, а в болницата имам вече един чифт, пък и той няма да ми потрябва.

– Хайде сега, какви ги говориш – казах, колкото да кажа нещо. Какво изобщо можеше да се каже и да не прозвучи глупаво? И излишно?

Излязохме пред сградата, започваше да се свечерява. Там, в покрайнините на Нови Белград, към Бежанийска коса, между високите блокове, слънцето – досущ голям червен компактдиск, се скриваше зад облак. По това се познава, че времето се разваля. *Искаш ли да вземем такси?* – попитах. *Май е най-добре* – отговори тя, но след малко размисли: *Все пак не, знаеш ли, ще ми се първо да видя Дунав.*

– Добре – казах, – да отидем на Дунав.

Между няколко карета от блокове, по улица „Джон Кенеди“, граничната линия между Нови Белград и Земун, която разделя два свята, защото прокълнатият започва зад тази улица, все едно от коя страна, *там* или *тук*, зависи откъде се гледа, леви-десни, мълчаливо, без една-едничка дума, за двадесетина минути като за двадесетина години, през които измряха всички императори и през които на няколко пъти си мислех, че знам какво е любов, а само Фидел Кастро е вечен, стигнахме до Дунав. Дунав не е река, Дунав е Бог. Нивото му беше необичайно високо за това време на годината, водата беше заляла кея, обгръщайки стълбовете на уличните лампи. Спряхме под една. Голямо ято риби, привлечено от светлината, танцуваше в плитчината. Не знам колко дълго, излекувани от любовта или тъкмо обсебени от нея... кой би могъл да знае това... гледахме как лениво плува това голямо ято, постоянноменящо формата си, сякаш пише нещо по водата. Рибешкото ято и Бог са свързани по някакъв начин, знаех това.

Това беше единственото, което наистина можех да знам.

Превод от сръбски: **Силвана Костадинова**
 Редактор на превода: **Ничка Бечева**